

2. A Csemadok JB azonnali hatállyal újítsa fel a személyes kapcsolatokat az alapszervezetekkel, és indítsa meg a tömeges tagtoborzást minden faluban.

Azokban az alapszervezetekben, ahol a mai napig nem tartották meg a rendkívüli tagsági gyűléseket, a legrövidebb időn belül tartsák [meg] a következő programmal:

1. A JB és a KB állásfoglalása
2. A választások eddigi menete,
3. A tagtoborzás biztosítása.

3. Választmányi értekezletünk ezen határozatát megküldjük az összes helyi szervezeteknek, a CSKP járási és központi elnökségének és [a] JNB tanácsának, valamint a Csemadok KB-nak, utasítva az elnökséget az állásfoglalás sajtóbeli közlésére.¹²²

Kötelességünknek tartottuk, hogy napjaink problémáival kapcsolatban véleményt nyilvánítsunk, észrevételeinket őszintén tolmácsoljuk, hogy hazánkban lakosaink életében a kölcsönös bizalom és megértés alakuljon ki.

Meggyőződésünk, hogy a problémák helyes feltárásával mi is hozzájárulunk hazánk felvirágoztatásához, a szocializmus fejlesztéséhez.

A Csemadok Galántai JB választmányi értekezletének résztvevői

FKI, Csemadok irattára, rendezetlen iratok, Rezolúciók 1968, géppel írt másolat¹²³

8

Losonc, 1968. március 30. A Csemadok Losonci Járási Bizottságának állásfoglalása, amely magyar választókeretek kialakítását, a magyarelles diszkriminatív intézkedések törvényerejű hatálytalanítását, a nemzetiségi iskolahálózat fejlesztését, a magyar községnevek visszaállítását és hivatalossá tételét javasolja.

A CSEMADOK Losonci Járási Bizottságának állásfoglalása a CSKP KB és az SZLKP KB határozatához, valamint a CSEMADOK Központi Bizottságának javaslatához a nemzeti-ségi kérdés megoldásával kapcsolatban

Mi, a CSEMADOK Losonci Járási Bizottsága, a helyi szervezetek bevonásával 1968. március 30-án tartott közös ülésünkön megvitattuk a CSKP KB és az SZLKP KB történelmi jelentőségű decemberi és januári határozatait. Az ülés résztvevői, párttagok és pártönkívüliek, egyhangúlag kijelentjük, hogy teljes egészében egyetértünk Csehszlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottsága decemberi és januári ülésének, valamint

122 Az állásfoglalás – némileg lerövidítve – egyedül az *Új Ifjúság*ban jelent meg 1968. április 9-én.

123 A dokumentumot a Csemadok Galántai Járási Bizottságának archívuma alapján közli még Pukkai László: *Mátyusföld I. A Galántai járás társadalmi és gazdasági változásai 1945–2000*. Komárom–Dunaszerdahely, Fórum Kisebbségkutató Intézet–Lilium Aurum Könyvkiadó, 2002, 177–181. p.

Szlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottsága januári határozataival és ennek következtében beállt változásokkal.

CSEMAPDOK járási vezetőségünk, járásunk 4 200 [Csemadok-]tagja nevében, továbbá a 45 000 magyar nemzetiségű polgára érdekképviseletében kijelentjük, hogy aktív segítői és támogatói akarunk lenni a hazánkban végbemenő demokratizálódási folyamatnak. Szilárd meggyőződésünk, hogy a határozatok hazánk, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság felvirágzását, dolgozói életkörülményeinek javulását szolgálják. Az a folyamat, mely visszavonhatatlanul kezdetét vette, tovább szilárdítja szocialista társadalmunk vívmányait, s kedvező feltételeket teremt a nemzetiségi és államjogi kérdések rendezésében. A kulturális élet kibontakozásához politikai és kulturális munkánkban arra törekszünk, hogy a határozatok [a] gyakorlatban hazánk magyarlakta területein, így a Losonci járásban is minél előbb és a lehető legkövetkezetesebben érvényesüljenek.

Mi, csehszlovákiai magyarok tudatosítjuk, hogy közös hazánk, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság felvirágzása hazánk minden nemzetének és nemzetiségének közös érdeke. Bízunk abban, hogy társadalmunk maradéktalan demokratizálódása a nemzetek és nemzetiségek teljes egyenjogúsításában is meghozza az első gyümölcsöket. Sajnos, a nemzetiségi kérdésben mutatkozó fogyatékoságokat az elmúlt évek határozatai sem tudták megszüntetni. Ezen a területen az elért eredmények mellett súlyos hibák vannak. Tudjuk, hogy a múltban keletkezett hibák és torzítások eltávolítása kitaró munkát és egységet követel. Hangsúlyozzuk, hogy a CSEMAPDOK Járási Bizottsága és tagsága – akárcsak pártunk – nem anarchiát, hanem rendet és harmóniát kíván, melyet nemcsak szóban, hanem a gyakorlati életben is a szocialista humanizmus, erkölcsösség és igazságosság hat át, szabad utat biztosít a további eredményes munkának.

„Dolgozni akarunk” – mondjuk József Attilával, de ehhez az szükséges, hogy rendezzük végre közös dolgainkat. El kell érnünk, hogy a magyar dolgozók is hazájuknak érezzék a Csehszlovák Szocialista Köztársaságot. A történelem folyamán sokat szenvedett, de gazdag hagyományokkal rendelkező magyar nemzetiségű népcsoport szeretne igazi otthonra lelni szocialista hazánkban. A Szlovák Nemzeti Tanács közzétett nyilatkozatában¹²⁴ is ott áll, hogy meg kell teremteni a magyar és ukrán nemzetiség sokoldalú fejlődésének alapjait.

Pártunk joggal elvárja, hogy a jövőben fokozódjék a tömegszervezetek aktivitása, közöttük a Csemadoké is. Járási vezetőségünk elkészíti az akciós tervét, mely munkaterületének minden lényegesebb kérdésére kiterjed.

A CSEMAPDOK Központi Bizottsága által kidolgozott és beterjesztett nyilatkozat tartalmával egyetértünk. E nyilatkozatot úgy értékeljük, mint ami elveiben feltárja azokat a lehetőségeket, távlatokat és módozatokat, amelyek teljesen reális igényeinket kifejezve a nemzetiségi kérdés megoldásának alapjává válhat. Ezért a nyilatkozatot teljes egyetértésben támogatjuk, s szükségét látjuk, hogy részét alkossa a CSKP KB akciós programjának. Olyan álláspontot foglalunk el, hogy ezzel a javaslattal kapcsolatban a CSEMAPDOK KB-a kompromisszumot ne fogadjon el, törekedjen annak teljes elfogadtatására.

Most, mint a járás szellemi és kulturális életének s [az] ezzel szorosan összefüggő nemzetiségi kérdés ismerői csupán azokat a problémákat vetjük fel, amelyeket legége-

124 Az SZNT 1968. március 14-i ülésén elfogadott, a társadalmi megújulásért és a cseh–szlovák föderáció megteremtéséért síkra szálló nyilatkozatáról van szó.

többnek tartunk, amelyeket sürgősen orvosolni kell, hogy népünk kulturális és társadalmi, gazdasági fejlődése töretlen legyen. Ne keletkezzék „holt idő” addig sem, amíg a nemzetiségi kérdés a CSEMADOK KB javaslataira támaszkodva nem oldódik meg. Ennek érdekében mi a CSEMADOK-ot a csehszlovákiai magyarság érdekvédelmi szervének tekintjük.

A CSEMADOK Losonci Járási Vezetőség választmányi ülése az alábbi pontokban felsorolt kérdések haladéktalan megoldása mellett foglal állást:

1.) Javasoljuk a választási törvények és irányelvek átdolgozását, mert a párt decemberi és januári plénuma előtt jelentek meg, s nem tartalmazzák azokat a demokratikus elveket, amelyeket életünk demokratizálódása megkövetel. Szükségesnek tartjuk, hogy járásunkban magyar választókereteket alakítsanak s minden választókeretben olyan nemzetiségű állampolgárt jelöljenek a különféle szintű nemzeti bizottságokba, amelyek a lakosság nemzetiségi részarányának megfelelnek. Javasoljuk, hogy a jelöltek 51%-a húszéves illetőséggel rendelkezzen jelenlegi helyén, ahol javasolva van. A szavazócédlák 2-3 nappal a választások előtt kerüljenek a szavazók kezébe.

2. Javasoljuk, hogy mindazok, akik vegyes nemzetiségű járásokban vezető funkcióba vannak javasolva s mindazok, akik hivatali vagy más társadalmi beosztásuknál fogva a lakossággal érintkezésben állnak, ismerjék a járásban élő nemzetiségek nyelvét.

3. Az 1961-es népszámlálás különféle visszaélések következtében nem tükrözi hűen a valóságot, ezért követeljük, hogy a legközelebbi népszámlálást az eddiginél alaposabban készítsék elő. A vegyes lakosságú területen a népszámláló bizottságban központi, kerületi, járási és helyi szinten fele-fele arányban legyenek képviselve a magyarok. A „népszámlálási ívek” a magyarok és vegyes területeken legyenek kétnyelvűek, tüntessék fel rajtuk, hogy az 1945–48 közötti reszlovakizáció érvénytelen.

4. Követeljük, hogy a kassai kormányprogramból töröljék a magyar nemzetiségű dolgozók jogfosztottságáról¹²⁵ szóló részt. Továbbá követeljük az 1945–48-as évek közötti, magyar nemzetiségű lakosságot sújtó diszkriminációs intézkedések – reszlovakizálás, kitelepítés, deportálás – törvényerejű hatálytalanítását és a sajtó útján történő nyilvánosságra hozatalát. Javasoljuk, hogy [azokat], akik 1945-től napjainkig a helyes nemzetiségi politikai fejlődésnek gátlói voltak s elvesztették a tömegek bizalmát, késztessek lemondásra.

5. Javasoljuk az Új Szó szerkesztőség[é] pártszervezetének, hogy tegye vizsgálat tárgyává, mi volt az oka annak, kik késleltették az Új Szó bekapcsolódását a demokratizálódási folyamatba, lelassítva a csehszlovákiai magyar nemzetiség tájékoztatását.

6. Járásunk magyarok községei kulturális fejlődésének egyik alapvető feltétele a nemzetiségi iskolák továbbfejlesztése. Csak az anyanyelven folytatott oktató-nevelő munkával lehet biztosítani az egyén sokoldalú, harmonikus fejlődését, az anyanyelven történő oktató-nevelő munka színvonalának emelését.

a) Szükségesnek tartjuk, hogy nevezzenek ki egy szakemberekből álló bizottságot, mely a magyar tanítóság aktív bevonásával a magyar iskolák önálló tanügyi igazgatásának rendszerére olyan javaslatot dolgoz ki, mely megfelel az itt élő magyar nemzetiségű állampolgárok igényeinek s a társadalom részéről támasztott követelményeknek.

125 Helyesen: jogfosztásáról.

b) A magyar tannyelvű iskolák önálló tanirányítása értelmében kell megoldani és javítani a járásban levő magyar tannyelvű iskolák irányítását is.

c) Minden eddiginél határozottabban kell megoldani járásunkban a magyar tannyelvű óvodák problémáját. A magyar óvodák élére magyar óvónőket kell helyezni, az osztályok számát bővíteni és továbbiakban új óvodákat nyitni.

d) Javasljuk, hogy a ragyolci és bussai általános magyar iskolákat önálló magyar igazgatóság alá helyezték. Javasljuk továbbá, hogy a losonci Klement Gottwald ipari, nevelő- és óvónőképző szakiskolákon az igazgatóhelyettesi funkcióba magyar nemzetiségű pedagógusok legyenek kinevezve.

e) Javasljuk, hogy a füleki MIER bútorgyár mintájára a füleki KOVOSMALT[-ban],¹²⁶ a losonci POLANA textilgyárban, a turóci gépgyár losonci részlegében, a ČSAD autójavitó, a járási építkezési vállalatoknál, valamint a losonci állami tanonciskolán magyar tanonciskolák nyíljanak.

f) A felsőoktatás terén javasljuk, hogy a nyitrai mezőgazdasági főiskolán, a pozsonyi Komenský Egyetem további fakultásain létesítsenek magyar tagozatot, továbbá a losonci Mezőgazdasági Szakközépiskolán párhuzamos magyar osztály indítását [az] 1968–69[-es] iskolaévtől.

g) Járásunk magyar nemzetiségű dolgozói eszmei politikai továbbfejlődése megkívánja, hogy a Losonci Járási Pártbizottságon [a] marxizmus–leninizmus esti egyetem mellett esti magyar tagozat is nyíljon.

h) Javasljuk, hogy a jövő tanévtől kezdődően azokon a szakközépiskolákon, ahol párhuzamos magyar osztályok is vannak, a szlovák nyelv kivételével minden tantárgyat az oktatás nyelvén, a magyar osztályokban magyar nyelven tanítsanak. Akadályozzák meg, hogy az iskola igazgatósága önrendelkezése alapján, arra való hivatkozással, hogy tökéletesíteni akarják a szlovák nyelv elsajátítását, a párhuzamos magyar osztályokban egyes tantárgyakat szlovák nyelven tanítsanak.

i) Tekintettel a losonci magyar gimnázium tradíciójára, javasljuk, hogy a kilencéves magyar iskolát fejlesszék gimnáziummá.

j) Követeljük Králik Milán, a járási iskola- és kultúrügyi bizottság elnökének, valamint Mária Ličkovánek, óvodai előadónak funkció alóli felmentését, eltávolítását és a jelölőlístaról való törlésüket.

⁶¹²⁷ Az elmúlt években a magyar tannyelvű iskolák irányítása terén tapasztalt hiányosságokban (pl. az iskolák összevonása, az irodalmi nevelésben elkövetett hibák stb.) jelentős szerepe volt dr. Matej Lúčannek, az SZNT megbízottjának. Ezért Matej Lúčan már évekkel ezelőtt elvesztette a magyar tanítóság, a magyar értelmiség és szülők bizalmát. Ezért követeljük dr. Matej Lúčan leváltását a[z] SZNT iskolaügyi megbízottja funkciójáról.

7. Javasljuk, hogy a losonci Járási Népművelési Otthonban, a Járási Népkönyvtárban alakuljon magyar részleg, amely messzemenő módszertani és szervezési segítséget nyújthatna a járás magyar kultúrmunkásainak és összekötő szerepet tölthetne be a gyakorlati munka és a járási szervek között.

126 vagyis a zománcédenygyárban.

127 Hibás számozás az eredeti dokumentumban.

8. Követeljük, hogy hivatalosan is ismerjék el a vegyes lakosságú községek szlovák–magyar párhuzamos elnevezéseit, s ezt a vasútállomások tábláin és a községek, városok határjelző tábláin egyaránt tüntessék fel. A hivatalokban, az értekezleteken, körlevelekben, felhívásokban, az egyes árucikkek használati utasításaiban minél előbb és a legkövetkezetesebben érvényesítsék a kétnyelvűséget. Javasoljuk az 1945–48-as évek között történt magyar helységnev-változtatásokat törölni, a községeknek visszaadni az eredeti nevüket.

9. Javasoljuk a Járás Nemzeti Bizottságának, hogy haladék nélkül adják ki A Losonci járás kulturális emlékei című könyvet magyar nyelven.

10. Javasoljuk, hogy az iskolaügyi kabinet által szerkesztett Vlastivedný zborník című időszaki tájékoztatóban magyar betét is szerepeljen, magyar szakemberektől.

11. Javasoljuk a Közép-szlovákiai Könyvkiadó részére, hogy a közép-szlovákiai magyar írók műveinek kiadását tegye lehetővé.

12. Javasoljuk a Közép-szlovákiai Műemlékvédő Hivatalnak, hogy a Losonci járás területén az 1945–48-as években eltávolított, vagy megrongált emlékműve[ke]t állítsák vissza (Kármán József-emlékoszlop és -emléktábla), Ráday Pál síremlékét restaurálják.

13. Javasoljuk, hogy az Új Szó mellett egy további magyar napilapot, a Közép-szlovákiai kerületben társadalmi-politikai – önálló magyar szerkesztősséggel – magyar hetilapot, járásunkban járási hetilapot indítsanak.

14. Javasoljuk a járási pártbizottságnak, hogy belátható időn belül járási szinten és a magyar nemzetiségű értelmiség bevonásával hívjon össze egy olyan jellegű széles körű aktívát, amelyen a nemzetiségi kérdés politikai, gazdasági, kulturális problémái kerülnének megvitatásra. Kívánatos lenne, ha az aktíván Pártunk vezető titkára, a JNB elnöke is részt venne.

15.) Mind ez ideig úgy tudtuk, hogy a Csehszlovákiában élő magyarsággal szemben elkövetett túlkapásokért a felelősség dr. Husák professzort, Novomeský költőt és társait terheli. Azóta őket rehabilitálták.¹²⁸ A magyar sajtó hibás azért, hogy a Csemadok KB által benyújtott javaslatban megfogalmazott, a magyarság további sorsát meghatározó javaslatokkal kapcsolatban nevezettek és más jelentős szlovák közéleti személyiségek véleményét ezzel kapcsolatban nem kérték ki. Kívánatos volna ez azért is, hogy tanúbizonyságát adjuk annak, hogy a magyar kisebbség most felmerült problémáit nem a csehek és szlovákok ellen, hanem velük egyetértésben kívánjuk megoldani.

16. Kívánatos volna, ha az Irodalmi Szemle szerkesztőssége és a CSEMADOK KB felkérné Fábry Zoltán¹²⁹ állami díjas írónkat egy, a csehszlovákiai magyar nemzetiség lojalitását 1919-től napjainkig taglaló eszmecsereére.

Ismételten hangsúlyozzuk, hogy a fenti problémákkal nem merítettük ki a meglévő hiányosságokat és nem öleltük fel mindazon óhajainkat, amelyekre a CSKP KB januári ülése megadja a lehetőséget nemzeti kultúránk fejlesztése, életszínvonalunk emelése,

128 A II. világháború után Gustáv Husák belügyi megbízottként, Ladislav Novomeský iskolaügyi megbízottként egyaránt kivette részét a magyar kisebbség elleni intézkedések meghozatalában és végrehajtásában. Az ún. szlovák burzsoá nacionalisták elleni koncepciók perben 1954-ben mindkettőjüket elítélték, s noha elítélésükre nem magyarellenes politikájuk miatt került sor, a propaganda azt igyekezett elhitetni, hogy a magyarellenes intézkedésekért is egyedül a burzsoá nacionalistákat terheli a felelősség. Rehabilitálásukra 1963-ban került sor.

129 Az eredeti dokumentumban helytelenül: Fábri Zoltán.

valamint egyenjogúságunk törvénybe iktatása terén. Azt is, hogy a nemzetiségek teljes egyenjogúsítását a CSEMADOK KB nyilatkozata alapján tartjuk megvalósíthatónak. Bízunk abban, hogy a progresszív erőkkkel karöltve a CSKP vezetésével sikerül megoldanunk az előttünk álló közös feladatokat, a nemzeteknek és nemzetiségeknek [a] proletár internacionalizmus szellemében történő egyenjogúsítását, s beteljesül mindannyiunk vágya: a Csehszlovák Szocialista Köztársaság felvirágzása.

A CSEMADOK JB vezetősége Losonc

FKI, Csemadok irattára, rendezetlen iratok, Rezolúciók 1968, géppel írt másolat

9

Bazin, 1968. március 30. A dél-szlovákiai szlovákok 38 fős képviselőtételének tanácskozásián elfogadott határozat, amely aggodalmát fejezi ki a Csemadok tisztségviselőinek nyilatkozatai miatt, s a dél-szlovákiai szlovákok érdekeinek védelmére szólítja fel az illetékes szerveket.

Zástupcovia Slovákov z južného Slovenska zišli sa dňa 30. III. 1968 na porade, aby prerokovali niektoré najpálčivejšie otázky ďalšieho kultúrneho a národného rozvoja Slovákov na južnom Slovensku. Vrele a spontánne sa hlásime k obrodnému procesu v celej našej vlasti, ktorý začala a vedie KSČ.

Zvlášť vrelo vítame návrat k zásadám Košického vládneho programu, v zmysle ktorého sa znovu nastoľuje správne riešenie národnostnej otázky. Tak ako sa deformoval národný život Slovákov v mnohých smeroch, obzvlášť výrazne bol postihnutý na južnom Slovensku – tak pokiaľ ide o pôvodných, ako aj prisťahovaných Slovákov najmä potom, keď z verejného a politického života boli odstránení tzv. slovenskí buržoázni nacionalisti, súdruhovia Clementis, Husák, Novomeský, Okáli¹³⁰ a ďalší. Dôsledky toho obdobia sa výrazne prejavili v tom, že mnohí pokrokoví Slováci, u ktorých sa prejavovalo výrazné národné povedomie, boli odstránení z politických, hospodárskych a verejných funkcií, mnohí boli prenasledovaní, väznení, zaraďovaní do pracovných táborov atď. Zatiaľ čo pre občanov maďarskej národnosti vznikol kultúrny spolok Csemadok a tým sa im dali možnosti rozvíjať ich národný a kultúrny život, po obmedzení zákonných práv Matice slovenskej, najmä po zrušení jej miestnych odborov, Slováci na južnom Slovensku nemali možnosť organizovať si svoj národný a kultúrny život. Tak vznikla situácia, že Slováci z južného Slovenska v značnom množstve migrovali do iných oblastí republiky, časť sa ich odnárodnila a tento odnárodňovací proces trvá, žiaľ, aj v súčasnosti.

130 Vladimír Clementis 1952-ben államellenes összeesküvés vádjával halálra, Gustáv Husákot, Ladislav Novomeskýt és Daniel Okáli¹³⁰t 1954-ben szlovák burzsoá nacionalizmus címén több éves börtönbüntetésre ítélték.